

FRA GRUNDTVIG-LITERATUREN

*Grundtvig og teatret. Et par bemærkninger i tilknytning til
Robert Neiiendams afhandling.*

Om ovennævnte emne har teaterhistorikeren *Robert Neiiendam* i sin bog »Gennem mange Aar« (1950) offentliggjort en smuk og i al sin korthed grundig lille afhandling, som ganske vist tidligere har været trykt (i *Smaa-skrifter* tilegnede Prof., Dr. phil. Aage Friis, 1940), men nu optrykt i forøget skikkelse. Det er ikke her hensigten at genfortælle eller gennemgaa dens indhold, som selvsagt maa være præget af en vis magerhed. Hovedpunkterne er: den refuserede komedie »Skoleholderne« fra 1802, Grundtvig som dilettant-skuespiller i to komedier omkr. 1802—03, nogle udtalelser (i *Nordens Mythologi* 1832) om skuepladsens betydning, skuespillerinde fru Anna Niensens fremsigelse af Niels Ebbesen-digtet fra det kgl. Teaters scene i 1848 ved en forestilling for saarede og faldnes efterladte, og et brev i den anledning fra fru N. til Gr., og dennes svarbrev til hende, Gr.s samtale med fru Johanne Louise Heiberg i minister C. C. Halls hjem engang i 1857—63 (Hall nævnes som konseilspræsident), og endelig, efter Gr.s død, opførelsen af »Paaske-Lilien« paa det kgl. Teater hver paaskelørdag i aarene 1931—40 til fordel for Grundtvigskirkens rejsning.

Supplerende antyder Neiiendam bl. a. videre, at Gr. i sine skrifter nu og da anvendte dialogformen. Dette interessante punkt uddybes ikke nærmere, hvad det maaske nok havde fortjent. En nøjere undersøgelse af Gr.s forfatter-skab vil nemlig vise, at dialogagtige udviklinger (»samtaler«) baade paa poesi og prosa ikke er ualmindelige hos ham, og at han med disse især forsøgte at levendegøre repræsentanter for forskellige teologiske og filosofiske anskuelser (se Henning Høirup: *Grundtvigs Syn paa Tro og Erkendelse*, 1949, s. 169 og 227). Med dramatik som saadan har disse samtaler dog ikke stort at skaffe, dertil er alene »replikkerne« som regel for lange, dog har Grundtvigforskningen især fæstet sig ved en (iøvrigt utrykt) dialog fra 1820'erne med titlen: »Theologien og Forstanden«, hvori der i replikvekslingen spores tydelig Holbergsk indflydelse; den er skrevet »for en stor del i Pernillesprog« hedder det i Helge Toldberg: *Grundtvigs Symbolverden*, 1950, s. 109, hvor nogle af replikkerne gengives. Der laa en latent dramatisk sans bag meget af, hvad Gr. skrev, og nogle gange kom den til fuldt udbrud. Det undrer her, at Neiiendam ikke med et ord omtaler Gr.s egentlige dramatiske arbejder eller forsøg, saasom »Optrin af Nordens Kæmpeliv« I—II, som Gr. dog ingensinde drømte om at se opført; ogsaa »Ragnaroke« fra 1817 kan nævnes samt flere drama-tiske brudstykker dels fra ca. 1809—11, dels fra ca. 1817.

Som bekendt hørte Gr. ikke — hvad afhandlingen ogsaa oplyser — til kredsen om det Heiberg'ske hjem, hvor han aldrig kom, uden maaske ved ganske særlige lejligheder. Undertegnede kan meddele, at en saadan lejlighed indtraf i 1838, da Heiberg — ifølge *Henrik Hertz'* utrykte dagbog (Ny kgl.

Samling 3179, 4° I) — samlede en flok forfattere i sit hjem d. 13. september om eftermiddagen i anledning af Thorvaldsens nærforestaaende ankomst til København. Rimeligvis har sammenkomsten drejet sig om forfatternes medvirkning ved festlighederne for Thorvaldsen. I sin dagbog noterer Hertz følgende om Gr. ved denne lejlighed: »Grundtvig, temmelig skaldet, graahaaret, graa Bakkenbarter, vel tilbøjelig til Latter«.

Af Gr.s samtale med fru Heiberg (refereret af denne i hendes berømte erindringer) fremgik det med tydelighed, at Gr.s antipati mod teatret i hovedsagen gjaldt den sceniske fremstilling som saadan, det gentagende — og ifølge Gr. derfor affekterede — i skuespillerens gerning. Fru Heiberg replicerede med at henvise til det ligesaa gentagende i præstens gerning! Denne antipati mod scenen var rodfæstet hos Gr. Neiendam kunde her have henvist til, at Gr. engang i sin forening Danske Samfund først i 1840'rne havde fraraadet sine tilhørere at gaa i teatret, fordi, som han sagde, det var stygt at se folk staa paa scenen og gøre sig til nar. Hvorefter Goldschmidt i »Corsaren« fraraadede sine læsere at gaa i Danske Samfund — af samme grund! (Jvf. Vilh. Andersens Litt.-historie III, 643).

En særlig interesse knytter der sig til den ikke hidtil kendte oplysning om, at Gr. i sin studentertid optraadte som dilettantskuespiller i en komedie til foruden i den af ham selv forfattede »Brevet«, som opførtes privat d. 11. sept. 1803. Denne anden komedie var P. A. Heibergs lille enakter »Virtuosen Nr. 2«, og som kilde til sin viden angiver Neiendam en artikel af Svend Steenberg i Jyllands-Posten ^{26/12} 1949. Heri finder man skildret præsten Jacob Steenbergs liv (1783—1875) af en af hans efterkommere, baseret paa (hvad artiklens forfatter ikke omtaler) den Steenberg'ske dag- og slægtebog, et manuskript i privateje. Af dette manuskript, som ogsaa undertegnede har haft lejlighed til at stifte bekendtskab med, fremgaar følgende, desværre kun faa oplysninger om Gr.:

Bornholmeren, den senere præst *Jacob Steenberg*, jævnaldrende med Gr. og student samme aar som han, var »teatergal« og søgte i sin studentertid 1800—05 at samle ligesindede om sig for med dem at spille dilettantkomedie hjemme i sit logi »paa Hjørnet af Knabrostræde«. Han havde for saa vidt held med sig, som »Thalia« (saaledes kaldte han selskabet, som ikke maa forveksles med et i 1809 stiftet dramatisk selskab af samme navn) hurtigt voksede og maatte søge et større lokale (i Dronningens Tværgade). Blandt disse ligesindede var ogsaa Gr., og slægtebogen oplyser da kort, at »Thalia« bl. a. opførte P. A. Heibergs »Virtuosen Nr. 2« med Gr. i rollen som den jydsk forvalter Tøraf, der især karakteriseres ved, at han hele tiden udtaler eller bruger fremmedord galt. Blandt de andre rollehavende i samme stykke nævnes »Schougaard (Bornholmer)«, uden tvivl Gr.s bekendte ungdomsven P. N. Skougaard, som fik saa stor betydning for hans fremtidige udvikling i nordisk retning. Nu vides det fra Gr. selv, at han lærte Skougaard at kende i sommeren 1801, og man tør da gætte paa, at det har været ham, der har bragt Gr. i forbindelse med bornholmeren Steenberg og hans dramatiske selskab; hvornaar, veed vi ikke, maaske først i foråret 1802, thi i sin dagbog fortæller Gr., at en god ven, hvis navn han ikke nævner, ved denne tid laante ham dramatikeren O. J. Samsøe's skrifter. At denne gode ven *ikke* var Skougaard, ses deraf, at Gr. i sin dagbog altid nævner denne ved navn, naar han har med ham at gøre. Rimeligvis har det da været Jacob Steenberg. Læsningsen af Samsøe gav hos Gr. stødet til en stærk dramatisk interesse, som bl. a. førte til, at han i sommeren 1802 digtede »Skoleholderne«. Nu spores i

»Skoleholderne« (bevaret i manuskript) en tydelig paavirkning netop fra »Virtuosen Nr. 2« (den gale brug af fremmedord; jvf. Toldberg i *Acta Philologica Scandinavica* XIX (1947), s. 146), og man tør da formode, at opførelsen af »Virtuosen Nr. 2« ogsaa har fundet sted engang i 1802 eller vinteren 1802—03. Bevises kan det ikke, men formodningen støttes indirekte derved, at Gr.s læsning og litterære orientering i de første par studenteraar i høj grad synes at have været bestemt af, hvad venner og bekendte eller tilfældet henviste ham til. — Om opførelsen af »Brevet« meldes intet i den førnævnte slægtbog, men, som Neiiendam antager, er ogsaa denne komedie sikkert blevet opført af »Thalia« (Gr. bruger blot udtrykket »spillet paa et Privat Theater«). Efter at Gr. var blevet teologisk kandidat i oktober 1803, er rimeligvis hans forbindelse med selskabet ophørt af sig selv, og vel især, fordi han efter 1803 for det meste var borte fra hovedstaden. Som en lille efterklang til denne hans i studentertiden vakte sans for moderne drama tør man maaske anse de to smaa dialoger, Gr. nedskrev i sin dagbog i november 1803 (Udv. Skr. I, 45—49), hvori replikvekslingen er rent følsomt-moderne efter datidens krav og smag, milevidt fra, hvad Gr. senere udviklede sig til.

Gr.s forbindelse med »Thalia« bekræfter, hvad vi ellers har vidst fra de i hans efterladte papirer bevarede komiske fortællinger oln. i Wessels og T. C. Bruuns stil, at Gr. i det mindste i en del af sin studentertid, og efter at have aflagt den provinsielle generthed, i høj grad har været et »tidens barn« med tidens moderne anskuelse (ogsaa m. h. t. religionen), hvilket forklarer, hvorfor baade skærtorsdagskampen og Steffens' forelæsninger lod ham saa temmelig upaavirket.

Som et kuriosum, der er ovennævnte emne uvedkommende, kan til sidst bemærkes, at det i den førnævnte slægtbog under omtalen af slaget paa Rheden hedder: »Oehlenschläger og Grundtvig stode paa en Altan i Bredgade og saae paa Søslaget«. Gr. selv fortæller, at han stod paa Langelinie (»Danskere« IV, 1851, s. 301), hvilket naturligvis ikke modsiger Steenbergs oplysning. Han har vel først gjort det ene, saa det andet.

Steen Johansen.